

5. Карпунь І.Н. Санація підприємств : навч. посібн. / І.Н. Карпунь. – Львів : Вид-во "Магнолія-2006", 2008. – 448 с.

6. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві / Г.В. Козаченко, О.М. Антіпов, О.М. Ляшенко та ін. – К. : Вид-во "Лібра", 2004. – 368 с.

7. Череп А.В. Інвестознавство : навч. посібн. / А.В. Череп. – К. : Вид-во "Кондор", 2006. – 398 с.

Карпунь І.Н. Исследование стоимости капитала инвестиционного проекта

Решающим условием развития и стабилизации жизнеспособности любого производства является целесообразность вложений капитала в тот или другой проект. Определение платы за пользование финансовыми ресурсами является одним из основных заданий при оценке экономической эффективности реальных инвестиций – цены инвестиционного проекта.

Ключевые слова: инвестирование, инвестиционный проект, стоимость капитала.

Karpun I.N. Research of cost of capital of investment project

The decision condition of development and stabilizing of viability of any production is expedience of investments of capital in a that or other project. Determination of paying for using financial resources is one of basic tasks at the estimation of economic efficiency of the real investments are costs of investment project.

Keywords: investing, investment project, cost of capital.

УДК 338.439

Доц. Н.Р. Джурик¹, канд. техн. наук; ст. викл.

С.В. Майкова¹, канд. техн. наук; ст. викл. Н.Я. Сусол¹, канд. техн. наук;

асист. М.П. Ковальчук², доц. В.В. Гаврилишин², канд. техн. наук

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Розглянуто загальний стан і проблеми продовольчої безпеки в Україні, яка посідає провідне місце у національній безпеці країни і є обов'язковою умовою соціальної та економічної стабільності держави.

Ключові слова: національна безпека, продовольча безпека, агропромисловий комплекс, система безпеки.

Поняття "національна безпека" – міцно увійшло в коло загальносистемних категорій у кінці ХХ ст. Воно охоплює широке коло проблемних завдань, які зумовлені ризиками і невизначеністю в різних сферах діяльності. Національна безпека будь-якої держави базується на економічній безпеці, однією з найважливіших складових якої є продовольча безпека. Завдяки їй досягається сталий соціально-економічний розвиток суспільства, його демографічне відтворення.

Відповідно до визначення продовольчої безпеки в міжнародних угодах, це "такий стан економіки, при якому всім і кожному гарантується забезпечення доступу до продуктів харчування, питної води та іншим продуктам в якості, асортименті і обсягах, достатніх для фізичного і соціального розвитку особистості, забезпечення здоров'я і відтворення населення країни" [1].

Система національної продовольчої безпеки базується на таких принципах: самозабезпеченість, незалежність, доступність, якість. Ці характерис-

¹ Львівський інститут економіки і туризму, м. Львів (ЛІЕТ);

² Львівська КА, м. Львів

тики треба враховувати під час формування державної політики щодо продовольчої безпеки, а також мають забезпечувати такі її напрями: ефективний розвиток агропромислового комплексу, зовнішньоекономічна діяльність у сфері АПК, формування доходів населення, гарантування збалансованого і якісного споживання (рис. 1).

Необхідність гарантування продовольчої безпеки України потребує підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вжиття заходів імпортного контролю з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції. Надійність продовольчого забезпечення полягає як у достатньому самозабезпеченні продуктами харчування, так і в наявності коштів для їх імпорту в необхідних обсягах за умов мінімальної потенційної вразливості продовольчого забезпечення населення в разі виникнення ускладнень з імпортом продовольства (відсутність валюти, зростання цін, ембарго тощо).

Від стану агропромислового комплексу безпосередньо залежить рівень продовольчої безпеки України. Нині в АПК зосереджено більше половини виробничих фондів, виробляється близько 50 % ВВП, дві третини товарів народного споживання, працює майже 40 % населення.

Система є стійкою, якщо вона самозабезпечувана. Для досягнення продовольчого забезпечення на рівні самозабезпечуваної держави вона має базуватися на власному виробництві. Продовольче самозабезпечення передбачає задоволення основної частини потреб у продуктах харчування за рахунок вітчизняного виробництва, яке зумовлює незалежність держави в задоволенні потреб населення. Тому системоутворювальним центром у гарантуванні продовольчої безпеки є АПК країни, з яким системно пов'язані підсистеми: збуту і розподілу; резервів продовольства; споживання продовольства: управління; кадрового, інформаційно-консультативного забезпечення; фінансового забезпечення; матеріально-технічного забезпечення; наукового забезпечення тощо [2].

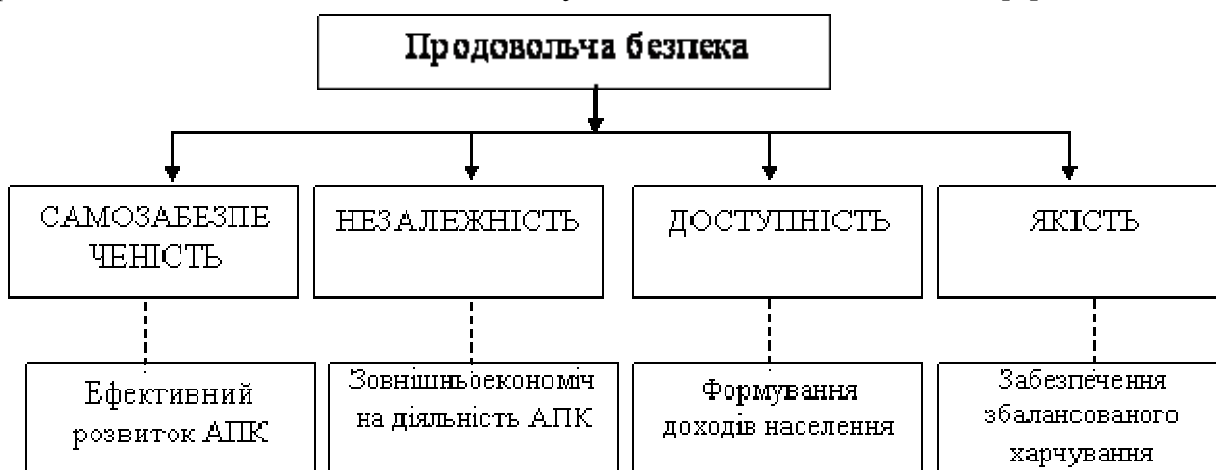

Рис. Основні складові формування державної політики продовольчого забезпечення

Визначення суті продовольчої безпеки завжди пов'язане із забезпеченням життєдіяльності людини, яка характеризується станом його здоров'я. Тому реальне уявлення про реальну продовольчу ситуацію в країні можна одер-

жати, порівнюючи існуюче споживання з рівнями споживання, представленим у класифікації, побудованій за принципом відповідності продовольчого забезпечення до завдань збільшення народжуваності, збереження здоров'я, активної життєдіяльності людини та досягнення максимально можливої в сучасних умовах середньої тривалості життя.

Відповідно до цього, можна запропонувати сім рівнів життя населення в країнах, зокрема в Україні [3]:

- *I рівень – катастрофічний.* Передбачає добове споживання на одну людину 1500-1800 ккал, характеризується хронічним недоїданням (добове споживання менше 1 520 ккал потрібно розглядати як голод).
- *II рівень – критичний.* Середньодобове споживання становить (1800-2200 ккал на особу) і достатнє для подолання хронічного недоїдання та існування на межі виживання і забезпечення простого відтворення населення.
- *III рівень – мінімальний.* Середньодобове забезпечення 2300-2800 ккал на душу населення передбачає наявність таких обсягів продовольчих ресурсів, які унеможливають появу голоду. II і III рівні треба розглядати також під час планування забезпечення населення продовольством в екстремальних (кризових) умовах.
- *IV рівень – достатній.* Середньодобове споживання перебуває у межах 2800-3600 ккал на одну людину, проте воно не збалансоване за елементами живлення, тобто продовольчих ресурсів достатньо для стабільного споживання, але воно не забезпечує здорового способу життя і збільшення його тривалості.
- *V рівень – раціональний (нормативний).* Середньодобове споживання перебуває у межах 3300-3600 ккал на одну людину. При цьому раціон збалансовано білками, вітамінами й іншими важливими компонентами. Нормативні показники такого споживання треба використовувати як базу для всіх соціально-економічних розрахунків на державному рівні в нормальних умовах.
- *VI рівень – оптимальний.* Споживання відповідає V рівню не лише збалансованістю за найважливішими харчовими компонентами, а і передбачає споживання екологічно чистих продуктів харчування, які збільшують тривалість життя населення загалом та середню тривалість життя для країни, покращують здоров'я.
- *VII рівень – перспективний.* Досягнення такого продовольчого забезпечення для всіх соціальних груп населення, яке дасть змогу вдосконалювати природу людини і максимально продовжувати її активну життєдіяльність, розширюючи межі сучасної природної тривалості життя.

Для визначення критеріїв продовольчої безпеки в країні треба ввести державну систему норм споживання, що регламентувала б основні нормативні рівні споживання населення: раціональний (нормативний), який використовується для соціально-економічних розрахунків, і мінімально необхідний – для гарантованого забезпечення населення в надзвичайних ситуаціях [4].

Усі потреби людини в узагальненому вигляді дослідники поділили на 13 груп, серед яких на першому місці є продукти, питна вода та безалкогольні напої, що споживаються вдома, і на другому місці – ті самі категорії, але які споживаються в закладах ресторанного господарства, на третьому місці – житло [2].

Проблема продовольчої безпеки завжди посідає провідне місце у загальній національній безпеці кожної країни, оскільки є обов'язковою умовою та передумовою соціальної та економічної стабільності держави.

Продовольча безпека – офіційно прийняте у міжнародній практиці поняття, що використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн, а також світового ринку. Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації об'єднаних націй (ФАО) пропонують продовольчу безпеку розглядати як забезпечення гарантованого доступу всіх жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного й здорового способу життя [3].

Вирішення проблем продовольчої безпеки здійснюється на трьох рівнях: "людина (родина); "країна"; "світ". Для першого рівня потрібне забезпечення продовольством для формування фізично та інтелектуально розвиненої людини, підвищення добробуту і викорінення бідності за реформування соціальної інфраструктури. Другий рівень – загальна продовольча безпека країни, що забезпечує здоров'я нації; економічний розвиток загалом і сільського господарства, зокрема за підвищення ролі національних систем аграрних досліджень і впровадження; розвиток сільської місцевості. На третьому – світовому – рівні визначальними критеріями є запаси зерна, передусім продовольчого, які, згідно з вимогами ФАО, мають становити не менше як 70 кг на одну особу на 3 місяці; міжнародна продовольча допомога; глобальна система постачання продовольства через систему чесної, недискримінаційної торгівлі; подальший розвиток і посилення міжнародної системи аграрних досліджень у регіонах бідних країн [4].

Продовольча безпека країни вимірюється конкретними параметрами, які кількісно визначають стан її агропромислового сектору. Експерти Продовольчої сільськогосподарської організації (ФАО) оцінюють стан продовольчої безпеки світу за двома показниками – обсягом перехідних (до наступного врожаю) світових запасів зерна та рівнем його виробництва в середньому на одну людину. Гарантією продовольчої безпеки є перехідні запаси, що відповідає 60 дням, або 17 % світового споживання зерна. Динаміка виробництва зернових на одну людину визначає тенденції розвитку світового агропродовольчого комплексу загалом. Цей показник за 70-х років збільшився на 6,5 % (з 305 кг у середньому в 1969-1971 рр. до 325 кг в 1979-1981 рр.), у 80-х роках зростання майже не було, а в 90-ті роки він становив 430 кг.

Продовольча криза в сучасному світі підриває здоров'я більше ніж 1 млрд. чоловік і безпосередньо загрожує чверті населення країн, що розвиваються, нормальним умовам життя та праці в цих країнах, а також до 5 % населення розвинених країн. За даними експертів ООН, протягом двох останніх десятиріч через недоїдання і голод щорічно вмирало близько 50 млн осіб. Найважчий стан із забезпеченням продовольством населення у 40 найбідніших країнах світу, які входять до так званої "зони голоду", що охоплює екваторіальну частину Африки і Південно-Східну Азію [5].

Метою наших досліджень був аналіз вирішення в Україні проблеми продовольчої безпеки на першому рівні ("людина") та визначення аспектів досягнення національної продовольчої безпеки. Динаміку споживання основних видів продовольчих товарів в Україні подано в табл.

Табл. Споживання продуктів харчування населенням України (на особу за рік, кг) [6]

Групи продовольчих товарів	Рациональ- на норма споживан- ня	Роки				Ступінь задово- лення рекомен- дованої норми в 2009 р., %
		1990	2007	2008	2009	
М'ясо і м'ясопродукти (в перерахунку на м'ясо)	83	68	61	61	58	70,0
Молоко і молочні продукти (в перерахунку на молоко)	380	373	265	271	238	62,6
Яйця (шт.)	290	272	240	240	240	82,7
Риба і рибопродукти	20	17,5	22,8	25,2	21,6	100,8
Цукор	38	50	38	41	38	100
Олія та інші рослинні жири, кг	13	11,6	20,4	21,6	22,8	175
Картопля	124	131	100	101	96	77,4
Овочі і баштани	161	102	104	112	121	75,2
Фрукти і ягоди, (без перероблен- ня на вино), горіхи, виноград	90	47	43	44	43	47,8
Хлібопродукти (хліб, макаронні вироби в перерахунку на борош- но, борошно, крупи, бобові)	101	141	115	115	112	110,5

Здійснений аналіз даних показує, що дорослий середньостатистичний українець у наш час недоїдає за рік: 25 кг м'яса, 142 кг молочних продуктів, 28 кг картоплі, 40 кг овочів і баштанних, 47 кг фруктів і ягід. Разом з тим, населення споживає надмірну кількість продуктів, що містять вуглеводи – на 11 кг більше, ніж хлібопродуктів. За статистичними даними, в межах рекомендованої норми споживається риба і цукор. Ступінь задоволення потреб у м'ясних продуктах задовольняється у середньому на 70 %, молока і молочних продуктів – на 62,6 %, яєць – на 82,7 %, що свідчить про дефіцит у харчуванні повноцінних тваринних білків – необхідних для нормального функціонування організму людини.

Негативні зміни у структурі раціону харчування спричинили різке погіршення здоров'я нації. За кількістю випадків захворювань на туберкульоз Україна стабільно посідає друге місце після Росії в Європі. Епідемічні показники туберкульозу в Україні у 10-12 разів перевищують аналогічні показники в розвинених країнах. Близько 2/3 хворих на туберкульоз в Україні – люди працездатного і репродуктивного віку. Загальне погіршення здоров'я нації має серйозні демографічні, соціально-політичні, морально-етичні, економічні наслідки. Серед останніх наведемо, по-перше, скорочення обсягів виробництва внаслідок збільшення вимушених відпусток через хворобу, по-друге, додаткове відтягнення бюджетних коштів на програми невідкладної медичної допомоги, амбулаторне лікування, зниження цін на ліки для найбільш вразливих верств населення.

За даними статистики, на сьогодні в Україні сформувалася установлена тенденція до зменшення населення країни, щорічні показники смертності перевищують відповідні показники народжуваності, коефіцієнт природного приросту набув від'ємних значень, а узагальнений показник якості (рівня) життя – очікувана тривалість життя – знизився від 65,6 років для чоловіків та

74,9 років для жінок у 1990 р. до 62,7 – для чоловіків та 74,1 – для жінок у 2008 р. та є одним з найнижчих у Європі (наприклад, у Німеччині очікувана тривалість життя становить відповідно 74,5 та 80,5 років). До прикладу, ці ж показники в Японії становлять для чоловіків – 82,3 роки, жінок – 85,4 роки, США, відповідно – 77,9 і 80,4 роки [6].

Продовольча безпека країни означає, що національна економіка та її найбільший сектор не відчуває тиску з боку імпорту. За 2008-2009 рр. частка імпортованих продуктів харчування небезпечно зросла. Сьогодні у великих містах 60-70 % продовольства забезпечується за рахунок імпорту. Вступ України в СОТ збільшив частку продуктового імпорту [7].

Збільшення імпорту призводить до руйнування вітчизняного сільськогосподарства. У 2007 р. ціни зростали тому, що виробництво сільськогосподарської продукції було меншим, ніж споживання. Щоб стримати зростання цін, було збільшено частку імпорту, і це негайно вразило українських сільськогосподарських виробників, які не можуть конкурувати з європейськими підприємствами. Україна має досить велику територію, сприятливі кліматичні умови, і одним із основних завдань виходу із кризи – забезпечити свою продовольчу незалежність від імпорту на перспективу і нарощувати експорт продовольчих товарів [7].

Проблема полягає також у тому, що багато вітчизняних продовольчих товарів виробляють з імпоротної сировини. Водночас, експерти вже вбачають загрозу виникнення продовольчої кризи. Часто приховуються справжні обсяги імпорту, не враховується "сірий" імпорт, тому складно визначити об'єктивну ситуацію з небезпекою виникнення кризи.

Важливим є те, що імпортована продовольча продукція, яка завозиться в Україну, в більшості випадків є дешевою і неякісною. З такої сировини виробляють вітчизняні ковбасні вироби, пельмені (на 70 %) і т. ін. Іноді невідоме реальне походження такого м'яса, наприклад бразильської яловичини. У м'ясопереробній галузі часто використовується імпортована неякісна "кормова" соя. Були випадки постачання імпортованого продовольства, зараженого небезпечними бактеріями – від сальмонели до кишкової палички. Велика частка генотифікованої продукції – серед імпортованої. Вітчизняне продовольство також іноді не відповідає вимогам безпеки якості, але основна частка порушень припадає на імпортовані продовольчі товари.

Вирішення продовольчої безпеки країни неможливе без забезпечення якості та безпечності харчових продуктів. Концепція продовольчої безпеки країни повинна охоплювати задоволення фізіологічних потреб населення у безпечних, поліфункціональних, високоякісних продуктах харчування відповідно до медичних рекомендацій, екологічних умов та індивідуального стану людини. Одним із шляхів досягнення продовольчої безпеки є суворе дотримання санітарно-гігієнічних вимог, технологічних інструкцій, рецептур, режимів оброблення, зберігання, транспортування, реалізації сировини і готової продукції. Таким чином, якість – один з основних аспектів продовольчої безпеки. Для вирішення цієї проблеми необхідно створити систему безпеки, яка дає змогу запобігти ризику отримання неякісної продукції.

На наш розсуд, це можливо здійснити за умови: вдосконалення методології оцінки якості харчових продуктів і продовольчої сировини; переходу від контролю готової продукції до контролю на стадії її виробництва на всьому технологічному ланцюгу; розроблення системи прогнозування показників якості; розроблення, освоєння і впровадження системи інтегрального контролю сировини і харчових продуктів, і застосування високоефективних методів контролю; розроблення методик якісного і кількісного аналізу ризику порушення функціонування технологічних систем, які погіршують якість продукції, що виготовляється.

Узагальнення викладених даних доводить до висновку про актуальність проблем продовольчої безпеки в Україні на сучасному етапі та необхідність досягнення не лише економічної доступності продовольства, але й вирішення проблем із забезпечення населення поліфункціональними, високоякісними продуктами харчування.

Література

1. **Лукінов І.І.** Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України / І.І. Лукінов, П.Т. Саблук // Економіка України. – 2000. – № 9. – С. 62-81.
2. **Гойчук О.І.** Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення / О.І. Гойчук // Загальні проблеми економіки. – 2003. – № 12. – С. 12-18.
3. **Кочетков О.В.** Формування системи показників продовольчої безпеки України / О.В. Кочетков, Р.В. Марков // Економіка АПК. – 2002. – № 9. – С. 142-148.
4. **Лукінов І.І.** Продовольча безпека у світовому вимірі / І.І. Лукінов // Економіка АПК. – 2001. – № 4.
5. **Марченко О.** До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки / О. Марченко // Економіка України. – 2004. – № 7. – С. 53-58.
6. **Статистичний щорічник України за 2009 р.** / за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Вид-во "Консультант", 2010. – 298 с.
7. **Басюркіна Н.Й.** Забезпечення продовольчої безпеки в умовах трансформації економіки України / Н.Й. Басюркіна // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Вип. 29. – Одеса : Вид-во ОДЕУ, 2008. – С. 89-98.

Джурыйк Н.Р., Майкова С.В., Сусол Н.Я., Ковальчук М.П., Гаврылышин В.В. Продовольственная безопасность Украины

Рассмотрены общее состояние и проблемы продовольственной безопасности в Украине, которая занимает ведущее место в национальной безопасности страны и является обязательным условием социальной и экономической стабильности государства.

Ключевые слова: национальная безопасность, продовольственная безопасность, агропромышленный комплекс, система безопасности.

Dzhuryk N.R., Maikova S.V., Susol N.Ya., Kovalchuk, M.P., Gavrilyshin V.V. Food security of Ukraine

The process of state and problems of food security in Ukraine, which occupies a leading position in national security and is a prerequisite for social and economic stability of the state

Keywords: national security, food security, agriculture, security system.

УДК 631:338.47

Доц. О.Р. Жидяк, канд. екон. наук – Львівська ДФА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВИМ ВИРОБНИЦТВОМ У РЕГІОНІ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Розглянуто теоретичну сутність системи управління агропромисловим виробництвом та визначено їх особливості формування на інноваційній основі. Встановле-